

## 'The end of Sociology'

door L. U. de Sitter

'Ha die Cor waar ben jij tegenwoordig mee bezig?'

'Nou eh, ik heb me de laatste week wat verdiept in het harmoniemodel hè, je weet wel'.

'Da's toch niks, zo'n harmoniemodel, allemaal reactionair gepraat van vrienden zijn onder elkaar. Je ziet toch gewoon met je blote oog dat er tegen-gestelde belangen zijn, je moet dat in het konfliktmodel stoppen. Dat gaat veel beter'.

'Hoe zo, beter?'

'Nou ja, kijk: je moet die latente konfliktstof die je ziet gewoon oppeppen eh . . . gewoon naar boven brengen weet je. Dan zien de mensen beter in welke positie ze zitten en kan de strijd voor de totale revolutie wat versneld worden'.

'Dus je bedoelt dat het konfliktmodel beter is omdat het meer in jouw belang ligt geloof ik'.

'Hoe kun je dat nou zeggen jongen, ik heb er toch zeker geen enkel belang bij. Als wetenschapper zit ik toch altijd goed? Trouwens wat is jouw belang eigenlijk bij dat maffe harmoniemodel?'

'Dat is toch duidelijk. Je zegt zelf dat de konfliktstof latent is. Die is er dus in feite niet. Die prof. uit Zotterdam eh . . . hoe heet ie ook al weer, Alwerba geloof ik, zegt dat het aantal gestaakte uren bij ons niks is vergeleken bv. met Engeland en Frankrijk. Overal arbeidsrust hier. Gemiddeld 70 % van de arbeiders tevreden. Iedereen vindt trouwens dat het nu beter is dan vroeger. Je moet dus geen konflikt oproepen – met je kamodel. Da's nutteloze polarisatie waar we gezamenlijk geen belang bij hebben. Kijk naar wat ons verenigt en niet wat ons uiteendrijft, da's beter. Niemand heeft immers belang bij konflikt, dacht ik'.

'Jongen, dat is toch geen wetenschappelijk standpunt Cor. Dat kun je niet maken. Het gaat toch zeker om de waarheid in deze wereld die wij als wetenschappers moeten vinden, onafhankelijk van persoonlijk belang'.

'Moet je eens goed luisteren collega, laten we even vaststellen dat mijn standpunt belangeloos is. Ik zit net als jij gebeiteld, mij maken ze niks. De isjoe is alleen dat het harmoniemodel gewoon hartstikke wetenschappelijk is. Ik heb de zaak danig bestudeerd deze week, moet je horen: het is keihard aangetoond dat bij harmonie de consensus groter is en ook de integratie. Verder hebben de mensen dan afgesproken dat ze medezeggenschap hebben weet je. Dit zijn de harde feits. Daaruit leid ik af dat je de mensen duidelijk moet maken dat ze belang hebben bij harmonie, da's een uit-gemaakte zaak'.

'Wacht es jongen, ga jij niet effe te snel met je redenatie? Ergens heb jij toch de wetenschappelijke boot gemist. Het kan toch wezen dat objectief een belangenstelling bestaat in de maatschappij? Nou, dan heb je objectief

een konflikt. Wij kunnen dat wetenschappelijk vaststellen; of dat konflikt nou latent is of niet, op een zeker moment komt de uitbarsting. Als we hard werken aan het konfliktmodel kunnen we dat exact gaan voorspellen'.

'Hm, jouw visie gaat op als er zoiets bestond als objektief. Maar dat bestaat immers niet. Trouwens je hebt die Bahrendopf toch wel eens gelezen? Die zegt dat je het konfliktmodel of harmoniemodel moet kiezen afhankelijk van het geval dat zich voordoet'.

'Als je het zo stelt gaat het er dus maar om hoe je visie is of je smaak zoals die Gammers laatst zei, weet je wel in dat artikel'.

'Zo is dat precies; zou ik de maatschappij zien zoals jij hem ziet dan zou ik ook het konfliktmodel gebruiken. Maar ik voel dat nu eenmaal niet zo hè, geef mij maar harmonie en die wetenschappelijke toepassingen. Gevoelstrening en zo, hartstikke fijn hoor'.

'Als dat waar is, wat je zegt, dan zijn die modellen dus niet door ons belang bepaald, maar door je visie op de maatschappij; hoe die in elkaar zit, bedoel ik. Terwijl dat weer een kwestie is van smaak, hè'.

'Dat zou je zo zeggen, ja. Smaken verschillen nietwaar. Je kunt dat gewoon niet bestrijden. Kijk filosofies betekent dat gewoon dat er wel een realiteit is, maar dat die alleen individueel kan worden begrepen. Elke mens heeft zijn eigen realiteit, dus ook zijn eigen visie en daarom ook zijn eigen modellen'.

'Maar zo'n model moet toch zeker te beoordelen zijn? Iemand kan zich toch vergissen, en zeggen 'hè daar had ik me toch het verkeerde model gepakt'. Ha ha, dat doet me denken aan die schipper met een foute zeekaart. Hu, eh, toch zie ik het nou plotseling niet zo meer zitten'.

'Dat moet je niet zo bekijken jongen. Die zaak is in wezen heel simpel. Moet je horen. Stel iemand vergist zich in zijn model. Dan kan dat twee oorzaken hebben: A. Hij hanteerde het model vanuit zijn belang, maar merkte dat het anders uitpakte. Hij zoekt nu een ander model omdat de werkelijkheid dus anders is dan hij dacht. B. Of hij heeft om een of andere reden een ander belang of doel, of oriëntatie eh weet ik veel, op het oog en pakt dus een ander model.

Er zitten dus altijd twee kanten aan zo'n beoordeling: het model moet je het gevoel geven dat je zicht hebt op wat er gaat gebeuren als je het gebruikt en het moet natuurlijk passen in je, wat zei ik ook weer eh, doel-oriëntatie. Lekker woord; gebruikt Gammers geloof ik ook, belang klinkt zo hard hè, doeloriëntatie is gewoon meer harmonie hè, wat softer bedoel ik'.

'Ja maar nou zit jij toch goed fout jongen, want zojuist zei je nog dat visie een kwestie van smaak was, terwijl je nu zegt dat je ervaring met de werkelijkheid je wel eens kan leren dat je visie fout was'.

'Nou ja, vergissen is menselijk. Ik wil maar zeggen dat je het model kunt

beoordelen; in hoeverre het je helpt je doel te verwezenlijken. Als je 't nog kunt volgen kun je het ook zo uitdrukken: bij hetzelfde doel zou je misschien kunnen kiezen tussen verschillende modellen, maar de ervaring zal je wel leren welk de beste is. Bovendien kan je ook nog van doel veranderen, dat is een kwestie van smaak, hè, want dan wordt je model anders'.

'Hum . . . als ik daar nou 's over nadenk dan snap ik ineens iets niet. Je zei toch denet dat de werkelijkheid een kwestie van smaak was, eh, dat er net zoveel realiteiten zijn zal ik maar zeggen, als er mensen zijn. Maar nou heb je het plotseling over de ervaring dat een model niet klopt. Volgens mij zitten jij en ik de boel aardig door elkaar te halen. Je zou het zo kunnen stellen: er is dus nog een werkelijkheid in het spel, die onafhankelijk is van mijn belang of visie. Je zou kunnen zeggen dat ik die werkelijkheid buiten mij steeds bezig ben te ontdekken, omdat precies *dezelfde* gebeurtenissen blijkens mijn ervaring soms goed en soms juist niet goed voor mij zijn, en omgekeerd *verschillende* gebeurtenissen voor mij hetzelfde effect kunnen hebben. Zo ontdek ik dat er variatie bestaat buiten mij om en zoiets zou ik werkelijkheid kunnen noemen. Als ik eh, nou nog een stap verder ga kan ik zelfs begrijpen dat ik uit de verandering in de relatie tussen mij en die werkelijkheid twee dingen kan afleiden: één: ik neem nooit de werkelijkheid waar, maar alleen een relatie met de werkelijkheid, twee: die relatie kan veranderen omdat ik verander, die werkelijkheid verandert of wij beide veranderen'.

'Je wordt wèl goed ingewikkeld zeg, nou snap ik het niet meer . . . Jij zegt dus zoveel als dat er een werkelijkheid bestaat omdat je die uit je ervaring kunt afleiden'.

'Zei ik dat? Oh ja, dat zei ik, hm'.

' . . . En dat die relatie dus kan veranderen ófwel omdat jij verandert, ófwel omdat die werkelijkheid verandert . . . '

'Nou en?'

'Maar hoe zou je eigenlijk los van die werkelijkheid kunnen veranderen?'

'Ja daar zeg je iets . . ., weet ik veel, door mijn fantasie bijvoorbeeld of zoiets'.

'Maar hoe kan je nou uit je zelf veranderen, ik bedoel: niet willekeurig, maar op een soort selectieve manier. Verandering kan toch niet uit niets komen. Alleen uit verandering kan verandering ontstaan lijkt me'.

'Ja dat klinkt logies, hè, hè'.

'Nou dan zitten jij en ik goed fout met die individuele realiteit van daarnet. Dat is een veranderende relatie met de werkelijkheid, waarbij je nooit kunt zeggen wie begonnen is om het zo maar te zeggen: iets kip en eiachtigs weet je wel'.

'Ja, zo zal het wel ongeveer zitten. Maarre . . . hoe zit dat nu weer met die

werkelijkheid?’

‘Nou ja, stel dat wij samen hier staan, enfin dat is feitelijk ook het geval hè, dan is alles wat niet jij of ik is de werkelijkheid’.

‘Ja’.

‘Nou, als jij die werkelijkheid anders ziet dan ik, dan betekent dat niet, dat die werkelijkheid anders is, maar alleen jouw en mijn relatie tot die werkelijkheid. Dus . . .’

‘Ik snap al wat je zeggen wilt. Als die werkelijkheid niet één ding is, maar een heleboel dingen, bovendien in beweging en elkaar in feite bewegend door een of andere algemene energie-transmissie of zoiets, dan zou ik die werkelijkheid een stoot kunnen geven, zodat die relatie tussen mij en de werkelijkheid verandert, uiteraard in mijn belang’.

‘Ja maar, dan moet je wel weten hoe die in elkaar zit. Anders zou die wel eens de verkeerde kant op kunnen gaan, naar mijn belang bijvoorbeeld, haha’.

‘Da’s waar, maar voor jou geldt hetzelfde; jij moet die wetenschap over de werkelijkheid óók hebben’.

‘Uiteraard . . . hm. Wetenschap over de werkelijkheid zei je, te gek. Maar voor mij staat nu vast dat er opnieuw twee zaken zijn. Eén: er is een werkelijkheid buiten ons beiden, opgebouwd uit dingen en eigenschappen van die dingen, waartussen relaties bestaan die onafhankelijk zijn van onze waarneming. Dat was ook de reden waarom wij ontdekten dat die werkelijkheid er überhaupt was hè, en . . .’

‘En twee: dat je een model van die werkelijkheid moet hebben omdat je doeleinden wilt bereiken’.

‘Juist haha, nu gaat mij een licht op. Wij beiden leiden eigenlijk uit onze ervaring af hoe die werkelijkheid er ongeveer uitziet. Zo’n model is dus eigenlijk een soort onvolledige afbeelding van die werkelijkheid’.

‘Hm, Ja dat zou dus betekenen dat harmoni modellen en konflikt modellen en al die andere ‘smaak’ modellen geen teoretiese modellen zijn, maar eigenlijk politieke modellen die betrekking hebben op dezelfde werkelijkheid?’

‘Ja zo zou je het moeten formuleren’.

‘Jij geeft dus als het ware een harmoniestoot en ik een konfliktstoot aan die werkelijkheid. Dat zijn dus eigenlijk opvattingen over je beste strategie, gezien je relatie met die werkelijkheid’.

‘Dezelfde werkelijkheid bovendien. En die gedraagt zich dus zolang jij en ik er prakties niks aan doen, onafhankelijk van ons, althans de veranderingen daarin worden zolang wij ons koest houden buiten ons om tot stand gebracht, zodat in die werkelijkheid relaties bestaan die zich onafhankelijk van ons kunnen bewegen. Dat hadden we toch zojuist afgeleid?’

‘Ja’.

'Maar dan moeten wij aannemen dat er op elk moment in de tijd maar één goed model van de werkelijkheid bestaat, hoewel er net zoveel relaties bestaan tot die werkelijkheid als er mensen zijn'.

'Als je tenminste de dieren buiten beschouwing laat, want die hebben daar over ook een visie, neem nou bijvoorbeeld mijn poes, die ...'

'Dat gezeik over die poes van jou ken ik, laten we die er nou in vredesnaam buiten houden'.

'Die heeft anders meer in z'n kop dan jij in je handen'.

'Dat zal wel, kunst zeg, haha. Maar luister nou es goed. Als je nou spreekt over verschillende modellen van die ene werkelijkheid dan bedoelen we feitelijk dat we die ene werkelijkheid gemakshalve opsnijden in stukjes. Anders valt er toch niks van te maken'.

'Complexiteitsreductie noemen ze dat, geloof ik'.

'Eh ja, dat zal wel, en dan kun je dus een model ontwikkelen over een bepaald stuk daaruit. Bijvoorbeeld een zooi dingen bij elkaar waartussen je alle relaties wil weten, of je wilt juist een bepaald soort relaties kennen en je zoekt alle dingen uit die daarmee te maken hebben'.

'Ik heb wel eens zoiets gehoord ja, van zo'n siesteem-gabber; had het over subsisteem en partieel siesteem'.

'Maar hoe zo'n stuk werkelijkheid eruit ziet is dus opnieuw een zaak die onafhankelijk is van de waarneming, als we tenminste dat verschil handhaven tussen werkelijkheid en individuele realiteit weet je wel'.

'Dus kun je daar weer zeggen dat er ook van zo'n stuk maar één goede afbeelding kan bestaan, ofschoon je die wel nooit volledig te pakken zult krijgen'.

'Dat moet wel eigenlijk, waarbij je nooit kunt zeggen dat dat goede model voor de eeuwigheid geldt'.

'????'

'De werkelijkheid kan toch veranderen, neem nou zo'n, eh partieel siesteem als de sociale werkelijkheid. Wij maar modellen bouwen, die in onze individuele realiteit gebruiken met gevolgen die we niet hebben voorzien, weer nieuw model bouwen, en zo maar door. Door onze omgang met de werkelijkheid veranderen wij hem, en hij ons. Lekker dialecties weet je wel. Daarvan kun je een teoretisch model ontwerpen'.

'Hm, dat lijkt mogelijk ... Maar wordt wel lastig voor sociologen, want wees eerlijk, wat weet jij nou af van de wiskunde van dynamische processen en die zul je misschien toch nodig hebben'.

'Misschien is dat wel de reden waarom wij zo met die aksiommodellen werken, met wiskunde heb je alleen een model, geen realiteit tenslotte ...'

'We dwalen af, laat dat nou maar even liggen, ofschoon het wel een punt is als je over de opleiding van sociologen praat. Trouwens volgens mij be-

staat er een groot verschil tussen de edukasie voor sociologen en sociologische edukasie. Ze zouden daar es wat meer op moeten letten'.

'Moet je horen, weet jij nog wat die vogel, hoe heet ie ook al weer, nou ja, schreef in de Monologische Gids over realisten en nominalisten? Ik begin nou te begrijpen dat die fout zit met z'n simplistische uitleg. Realisten weten net zo goed als de nominalisten dat de werkelijkheid nooit identiek is aan onze waarneming daarvan. Maar zij beweren tegenwoordig dat binnen zo'n gedefinieerde doorsnee van de werkelijkheid de werkelijkheidsrelaties onafhankelijk zijn van de waarneming en dat zolang het tegendeel blijkt het model niet deugt . . . omdat eh, dan de zogenaamde oneigenlijke variatie wordt gemeten, dus die welke door de relatie tussen waarnemer en werkelijkheid wordt bepaald in plaats van door de relaties tussen elementen in die werkelijkheid . . . 't Klinkt allemaal wat rechts weet je, maar logies voel ik me er wel een beetje ingroeien . . . haha'.

'Dus dat betekent eigenlijk dat de realisten eerst aannemen – getreiterd door de ervaring zou je kunnen zeggen – dat er een werkelijkheid bestaat op diezelfde manier als wij dat zojuist bedachten'.

'Uiteraard . . . en eh, dat zulke modellen van die werkelijkheid dus onmogelijk door willekeurige andere, naar smaak, belang of orientatie of doel of doelorientatie en dat soort vage kreten kunnen worden gedefinieerd'.

'Hoe kan dat nou, je zegt zelf net dat wij dialekties die werkelijkheid kunnen veranderen, en nou heb je het weer over die onafhankelijkheid?'

'Godverdomme man, bewaar nou toch je verstand, we zijn net zo lekker bezig. Ik zeg dat die werkelijkheid die wij afbeelden onafhankelijk is of schoon je hem in een volgende stap op grond van die afbeelding, goed of fout dat doet er niet toe, weer kunt veranderen, eh de sociale werkelijkheid bedoel ik'.

'Ja als je het zo stelt, zijn de zogenaamde nominalisten geen vogels die de werkelijkheid relativiseren, nou dat doen de realisten ook, het zijn feitelijk óf pragmatisten óf idealisten. Een pragmatist interesseert zich niet voor ware afbeeldingen. Hij zegt: 'zolang het model werkt, zit 't wel goed'. Zo'n vent zit goed fout als 't niet werkt. Want hij heeft zich immers nooit met de afbeelding bemoeid en zoekt zich suf naar een nieuw model. De idealisten denken dat de wereld uit de idee voortkomt. Filosofies zou je kunnen zeggen dat zij menen dat relaties nominaal ontstaan door afspraken tussen de mensen. Heb je een andere afspraak nou dan heb je een ander model en óók een andere maatschappij'.

'Daar zit iets interessants in'.

'Hoe zo?'

'Nou zo'n afsprakenmodel is natuurlijk altijd een eh . . . tautologie. Bijvoorbeeld zo'n bewijs dat is aangetoond dat bij harmonie de consensus groot is

en de integratie en zo, da's eigenlijk wezenloze onzin. Daar trap je anders gauw in, zeg'.

'Zeg die poes van mij . . .'

'Begin je nou weer . . . met dat maffe beest. Ik . . .'

'Nee niks ik zeg alleen dat die poes vast een realist is èn pragmatist. Hij is altijd zo op z'n happie uit, maar gebruikt anders een donders goed model van de werkelijkheid, daarbij . . .'

'Schei toch uit met die flauwekul. Nou goed, neem die poes als voorbeeld. Je ziet dan dat die realistische en pragmatiese visie eigenlijk geen tegenstellingen zijn maar elkaar goed aanvullen, een realist met een pragmatiese inslag'.

'Zo is dat, reken maar. De idealist valt er eigenlijk buiten, want pragmatiese en realistische modellen kun je tenslotte allebei toetsen maar idealistische niet, da's meer geloofsschap, haha'.

'Dus jij beweert dat pragmatiese uitspraken en dus politieke uitspraken best wetenschappelijk kunnen zijn'?

'Ja natuurlijk, mits je dan het belang waarop die uitspraken betrekking hebben er goed bij zet'.

'Zeg, zo'n realistische model hè, dat is toch hetzelfde als een theorie'?

'Ja uiteraard, maar pragmatiese uitspraken mag je voor mijn part ook zo noemen: ik zou zeggen toegepaste theorie'.

'Heb jij nou nog zin in je harmoniemodel? Ik geloof dat onze conclusie moet zijn dat wij een zelfde werkelijkheid en zelfs een zelfde doorsnee op het oog hebben, dus moet daar slechts één goede afbeelding voor te maken zijn, en berusten onze harmonie en konfliktideeën op een pragmaties verschil van mening'.

'Ja, dat geloof ik nu ook wel. Op die manier zou je dus een theorie over de sociale werkelijkheid kunnen ontwikkelen, waar wij zelf als het ware in-zitten. Zodat we onze pragmatiese meningsverschillen uit verschillende relaties met de werkelijkheid kunnen verklaren, en zelfs ook verschillen t.a.v. onze realistische modellen kunnen verklaren uit verschillende ervaringen met die werkelijkheid, zelfs al zou ons belang gelijk zijn . . .'

'Op die manier zou je een abstrakt eh — isomorf geloof ik — model kunnen ontwikkelen dat los staat van ieder van ons'.

'En waar dat 'smaak' idee van de pluriformiteit van modellen helemaal de mist in gaat'.

'Ja, dat zou pas echte sociologie zijn'.

'Je kunt hieruit iets afleiden'.

'Hoezo'?

'Nou dat die aanhangers van de vrije blij pluriformiteit eigenlijk geen sociologen zijn omdat zij geen sociale werkelijkheid doch slechts een individuele werkelijkheid erkennen . . . net als die poes van mij . . .'